

## נ נח ינח ינחמנו

### הרב יחזקאל פרנקל

פעמיים כבר נתקללה האדמה בתולדות האנושות הצעירה ועולה תקוה חזקה שנח יביא את השינוי - 'זה ינחמנו'.

אם לא היה די לאנושות בנפילה שבאה עליה בחטא אדם הראשון באה קללה נוספת עקב התנהגות קין, ותחת אשר האדמה והאדם שממנה לוקח יביעו יחדיו ברינה את הברית ביניהם תוך שיתוף פעולה גורם קין ש'האדמה לא תסוף תת כחה'.

אבל הנה בא נח, הראשון בשלשלת עשר הדורות שמאדם עד אברהם שאינו פוגש את אדם הראשון. (אפילו אביו למך חופף חמישים ושש שנה עם אדם הראשון ומקבל ממנו את מסורת הבריאה, נתינת החיים וקללת האדמה. כך מתחילה המסורת המדוייקת לעבור מדור לדור, ולנח יש מפגש עם הרבה דמויות שחוו מפגש עם אדם מלבד למך אביו - ירד, מהללאל, קינן, אנוש וצאצאי קין למך ומתושאל - ומהם הוא יכול לשאוב ולהוריש הלאה מידע שהם שמעו במו אזניהם מיציר כפיו של הקדוש ברוך הוא.)

ונח כבר שייך לעשיריית דורות חדשה, ולכן יש מקום לתקוה כי דף חדש יפתח. נחמה באה ליגע.

אבל אבותיו של נח מזייפים את מטרת העונש: הם תולים בנח תקוות כיון שהוא איש טוב, צדיק, תמים, והתקוות הן שהוא 'ינחמנו מעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה'! אבל, אולי יש מקום לאיזה חשבון נפש?

ה' ארר את האדמה??? נורא! מדוע עשה דבר ככה?

אבל הבריות אומרות עזוב, לא משנה, העיקר שנח ינחמנו כבר מהמצב הקשה הזה. הנה הוא מביא איתו את הפיתוחים הטכנולוגיים של הדור הצעיר (ר' רש"י) וכך נפטור את עצמנו מהצורך להתעמת עם הסיבות שהביאו למארת האדמה! והאדם נמלט מעצמו, מתשובה על מעשה ידיו. אך אם אלו לא יתוקנו מה יעזרו כל תנובות הארץ ומגד גרש ירחים?

ואכן מצב האנושות הולך ומחמיר וכבר 'רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום' עד כדי כך שהקב"ה מתעצב ומתנחם על בריאת האדם.

אלא שלא רק האדם המכזיב ייענש. הקב"ה מחליט למחות בעקבותיו גם את כל החי כיון שבני האדם הפכו בהתנהגותם לשואה אקולוגית מהלכת שמשחיתה את הארץ ואת החיות התמימות שנפלו גם הן בעקבות נזר הבריאה שסרח.

יש בכך אמנם אי צדק כלפי עולם החי אבל גם ראייה אחדותית של הבריאה. זה אולי ההסבר הראוי לפרשה תמוהה מאד. כשנח יוצא עם כל החי מן התיבה הקב"ה כורת ברית הן עם האדם והן עם כל החי (לאורך כל 'חמישי') וחוזר להדגיש ברית זו שש (!) פעמים תוך תשע פסוקים. לאור העונש שקיבל גם עולם החי נראה שברית זאת באה על מנת להבטיח לו ששוב לא יבוא עליו 'עונש קולקטיבי' בגין האדם המשחית את דרכו - כפי שנעשה במבול כמתואר בסוף פרשת בראשית. גם אם ישוב האדם לחטאו, מעתה הוא בלבד ישלם, איש בחטאו יומת, ובעלי החי התמימים שוב לא ייענשו על ידי אלוקים בגין חטאי האדם.

#### צדיק פרטי זה תמיד רע?

והנה לוקח ה' את נח הצדיק, ומחליט לבודד אותו מעל כל הרובד החברתי העולמי. ה' בוחר באחד ובניו עמו, ו'מוריד את המים' על כל השאר. הצלתו של נח נעשית על ידי הכלי המכלה את העולם. עם כל מטר מים שגבה על פני האדמה ומחה את היקום הולכת ומתרוממת תיבת ההצלה של נח. הקב"ה לא צריך לייצר בריאה מיוחדת להצלת הצדיקים אלא בה

במדה שהוא מוחה בה הוא מושיע את מי שהוא חפץ בו, ואין המים מקבלים תואר 'רעים' או 'טובים' - רק האדם מושך על עצמו את ההנהגה עמו.

וכפי שמציינים חז"ל בזוהר, נח אינו מנסה להחזיר בתשובה את העולם: "מה השיב הקב"ה לנח כשיצא מן התיבה וראה את העולם חרב והתחיל לבכות לפניו, ואמר: רבונו של עולם נקראת רחום היה לך לרחם על בריותיך! השיבו הקב"ה ואמר רעיא שטיא השתא אמרת דא? למה לא אמרת כך בשעתא דאמרית לך כי אותך ראיתי צדיק לפני וגו' ואח"כ 'הנני מביא את המבול מים' ואח"כ 'עשה לך תיבת עצי גופר' כל האי אתעכבית ואמרית לך בגין דתבעי רחמין על עלמא. ומכדין שמעתא דתשתזיב בתיבותא לא עאל בלבך למבעי רחמין על ישובא דעלמא ועבדת תיבותא ואשתזיבת וכען דאתאביד עלמא פתחת פומך למללא קדמי בעיין ותחנונים? אמר רבי יוחנן בא וראה מה בין צדיקים שהיו להם לישראל אחר נח ובין נח. נח לא הגן על דורו ולא התפלל עליהם כאברהם, דכיון דאמר קב"ה לאברהם 'זעקת סדום ועמורה כי רבה' מיד 'ויגש אברהם ויאמר' וגו' והרבה תחנונים לפני הקב"ה. אח"כ בא משה והתפלל והגין על דורו כיון שאמר הקב"ה 'סרו מהר מן הדרך' מיד עמד משה בתפלה 'ויחל משה' וגו', רבנן אמרי לא הניח משה להקב"ה עד שנתן נפשו עליהם מן העולם הזה ומן העולם הבא דכתיב (שם) 'ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת'. אמר רבי יהושע מה ראה נח שלא בקש רחמים על דורו? אמר בלבו אולי לא אמלט דכתיב 'כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה' כלומר לפי הדור ולפיכך לא ביקש רחמים עליהם. אמר רבי אלעזר אפילו הכיר הוה ליה למבעי רחמי על עלמא בגין דניחא ליה לקב"ה מאן דימר טבא על בנוי מנא לן מגדעון בר יואש דלא הוה זכאי ולא בר זכאי ומשום דאמר טיבותא על ישראל אמר ליה קב"ה 'לך בכחך זה והושעת את ישראל מיד מדין'. מהו בכחך זה טיבותא דאמרת על בני". (זוהר, השמטות דף רנד/ב)

לכאורה נח מסתגר. מציל רק את עצמו ואת שלו. הוא לא עובר מדלת לדלת במבצע פנים אל פנים. הוא מותיר מאחור את הדאגה לרשעים עד כדי כך שדרשנים רבים מצמידים לנח את הכינוי 'צדיק בפרווה', זה שכשקר מחמם את עצמו בלבד, לעומת צדיק אמיתי המדליק תנור כשקר, שכך יתחממו גם אחרים. ואכן מה יהיה עם הרשעים? אף אחד 'לא יסתכל עליהם'? איפה הרחמים של נח? מדוע אינו הולך לשכנע את הרשעים ללמוד מדרכו ולהציל עצמם? בלעדיו מי יגן עליהם? אבל כנראה שהקב"ה מתייחס אליהם ביתר בגרות מתפיסה זו האומרת שאם לא יאכילו את הרשעים הם ישארו רעבים. 120 שנה של שלטי חוצות עצומים בדמות התיבה ההולכת ונבנית עומדים מולם - לבחירתם החופשית.

הקב"ה יוצא מנקודת המוצא של שלמה המלך, 'אשר עשה האלוקים את האדם ישר!' גם בלי 'פנים אל פנים' האדם הישר יודע את האמת, כי הוא פשוט מכיר את תחושותיו, את חוסר שביעות רצונו ממצבו ואת אי הנחת הפנימית שלו ממעשיו, ודוקא מי שידפוק על דלתו יקח ממנו את עומקה של התשובה כי יראה לו בכך שהאור מגיע מחוצה לו, ובכך יחסום את התהליך העמוק של התשובה האמיתית - הבחירה החופשית ומאיסת הרע.

אם מתחושותיו הפנימיות לא ירצה האדם לבקש נתיבות תשובה אזי בחירתו זו משמעותה הכנה היא אמירת לא לטוב, ויש לכבד גם בחירה זו, ולהותיר את הרשע לשלם את המחיר שנקב לעצמו. לכן אומר הקב"ה לנח שיקדיש להצלתו מאה ועשרים שנה על מנת לאפשר לכולם אזהרה מצלצלת שהולכת ונבנית למולם ומתריעה על הרעה הממששת ובאה עליהם.

אבל עיון מדוקדק בדברי הביקורת על נח מלמד על מיקודם הנכון: להתפלל! לבקש רחמים על העולם! לזה מצפה הקב"ה, אך לאו דוקא ללכת לפגוש אותם, להתחכך עמם, לבא במחיצתם.

וכך ניסח את הדברים בדורו מרן הרב קוק זצ"ל:  
"אין אנו רשאים להבדיל בו בין טובים לרעים, ועל דעת המקום ועל דעת הקהל הננו מוכרחים להתפלל עם העברנים גם כן, ותקות-לבבנו צריכה להיות מקפת את הכל, את הכלל כולו, ובכל ערכיה. "להתפלל עם העברנים" אני אומר, אך לא להתחשב עם דעותיהם העברניות, לא להזמין במחיצותינו בתור פועלים ומנהיגים, אבל להתפלל, כלומר: לדרוש בלב ונפש את שלום הכלל כולו וישועתו, במובן היותר רחב, והכלל כולל את הכל "זרע אדם וזרע בהמה" (אגרות הראי"ה חלק ב' עמוד קע"ב)

נח הוא צדיק תמים אבל הזוהר לא כל כך. הוא מבין שתפילה על הרשעים ניתן לתבוע אבל לא התחככות עמם, לא התפלמסות עם תרבותם החוטאת. 'אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב."

ואם נישאל, אז איך יחזרו כולם בתשובה? נשיב: על ידי תפילותינו, או, ואולי כתוצאה מתפילותינו, אם ירצו רשעים לבוא מרצונם, להיפתח לקבל תוכחה, לשמוע אמת לאמיתה את דבר ה' - בלא רוח חנף ומורך לבב.

האם דרך זו תצליח? התשובה כלל אינה בעתיד, היא כבר כאן! היא מצליחה! אבל בעוצמה הגדולה אליה אנו מייחלים היא - עדין - לא כל כך אצל תלמידי תורת רבינו הרב קוק אלא אצל אחינו החרדים למיניהם, שדוקא לא מהססים להטיח בפני שומעי הרצאותיהם את האמת לאמיתה מה חושבת התורה על אכילת טרפות ומה שזו מעוללת לנפש, את האמת לאמיתה על עונש - יש דבר כזה ביהדות, כמבואר בקריאת שמע... - מחללי שבת ובוועלי נידות והחיים עם נשותיהם שלא כדת משה וישראל, על גסות המידות והרקב החינוכי שהתנהגות לא יהודית זו מושכת על הנפשות של הילדים-שיהיו-למנהיגים יום אחד ויסיגו את ישראל לאחור מכל ישועותיהם שמצמיח להם ה' בדור זה - וראה זה פלא: אלפים רבים מדי שנה מבינים דוקא את הישרות הזו הנפגשת עם הישרות שבקרבתם, ומשנים לטוב את אורחות חייהם, שבים בתשובה שלמה. הם לא נעצרים ב'אמונה', הם מבינים שאמונה אמיתית משמעותה היא הזדהות מעשית עם תורת ה': שבת, כשרות, טהרה וכל דרכי הצדיקים שמעולם. לזאת העם מצפה, לשמוע את קול ה' בכח!

אבל אם זה לא מועיל - הקב"ה מורה להיכנס לתיבה. עם תפילה או בלי תפילה - את החברה הזו צריך לעזוב בלא לדאוג מי ירחם על הרשעים, כי אפשרויות הבחירה והכרת דרך התורה חיות וקיימות לעיניהם למכביר. ונח, כמו אברהם בימיו, מבין שמשלב מסויים ברשעות הציבורית כבר אין אפשרות לשנות את האנשים.

גם אברהם ידע זאת. הוא גם הבין שאם לא יהיו בסדום לפחות עשרה צדיקים - 'חבל על הזמן'. גם סנגוריה במעלתה הגדולה ביותר, כך מלמדנו אברהם אבינו איש החסד, מחוייבת בהליכה צמודה עם הריאליזם, עם המציאותיות. אם אין עם מי לדבר, אם אף אחד לא רוצה להתבונן ואינו מבקש תשובה - ההסתגרות היא כבר הצלה, לא בריחה. נח יודע שאם לא יציל עצמו גם הוא יישר קו עם הנורמות של דורו, ואם ממש איכפת לו מהקב"ה ומהעולם שלו כדאי להותיר חוטר טהור ממנו ישוב הכל ויפרח מחדש.

וכך, דוקא מתוך ההסתגרות בתיבה וכליון הרשעה - ניתן להצמיח, לא בלי כישלונות, את ההמשך, את עשרת הדורות הבאים, את אברהם אבינו שלאט, מתוך תוכחה וקריאה מתמדת בשם ה' - ימליכו את ה' למלך על כל הארץ.